

Lipkan, V. A. *Teoretychni osnovy ta elementy natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Theoretical foundations and elements of the national security of Ukraine]. Kyiv: Tekst, 2003.

Mochernyi, S. V., and Plotnikov, O. V. "Ekonomichna bezpeka v konteksti derzhavnogo suverenitetu Ukrainy" [Economic security in the context of state sovereignty of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (1998): 4-12.

Nikolaiuk, S. I., and Nykyforchuk, D. I. *Bezpeka sub'ektiv pidprijemnytskoi diialnosti* [Security businesses]. Kyiv: KNT, 2005.

Nikitina, A. V. "Rozvytok teoretychnykh zasad ekonomichnoi bezpeky pidprijemstva" [Development of theoretical

foundations of economic security]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* (2011): 82-86.

Samsonov, K. "Elementy kontseptsii ekonomicheskoy bezopasnosti" [Elements of the concept of economic security]. *Voprosy ekonomiki*, no. 12 (1994): 14-24.

Slipchenko, V. H., and Brydun, S. V. *Ekoloho-ekonomichni zbytky: kilksna otsinka* [Ecological and economic loss: a quantitative assessment]. Kyiv: Politekhnik, 2001.

Yliashenko, S. N. "Sostavliaiushchye ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatya y podkhody k ykh otsenke" [The components of economic security and approaches to evaluation]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (2003): 12-19.

УДК 657.633:631.15

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПОКАЗНИКІВ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

МЕЛЬНИК К. П.

УДК 657.633:631.15

Мельник К. П. Роль інформації та показників оперативного контролю в управлінні сільськогосподарською діяльністю

Мета статті полягає в дослідженні ролі інформації в системі оперативного контролю сільськогосподарського підприємства, визначенні складу його показників з огляду на специфіку галузі та особливості виробництва сільськогосподарської продукції. У результаті проведеного дослідження розкрито значення інформації в управлінні сільськогосподарською діяльністю та її вплив на зростання ефективності господарювання. Розроблено ґрунтовні пропозиції по вдосконаленню інформаційного забезпечення оперативного контролю на підприємствах галузі з урахуванням специфіки виробництва сільськогосподарської продукції. Сформульовано склад показників оперативного контролю, що сприяють оперативному реагуванню на хід виконання щоденних виробничих програм і планів; повною мірою характеризують підконтрольний об'єкт; забезпечують користувачів можливістю оперативно порівнювати втрати і вигоди від конкретної операції в процесі її здійснення. Перспективою подальших досліджень у даному напрямку є розробка інформаційного забезпечення оперативного контролю на сільськогосподарських підприємствах в соціально-екологічній площині.

Ключові слова: оперативний контроль, сільськогосподарське підприємство, інформація, управління, показники, система, діяльність.

Бібл.: 12.

Мельник Катерина Петрівна – асистент, кафедра обліку і аудиту, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, Волинська обл., 43018, Україна)

E-mail: pristypakatia@ukr.net

УДК 657.633:631.15

Мельник Е. П. Роль информации и показателей оперативного контроля в управлении сельскохозяйственной деятельностью

Цель статьи заключается в исследовании роли информации в системе оперативного контроля сельскохозяйственного предприятия, определении состава его показателей, учитывая специфику отрасли и особенности производства сельскохозяйственной продукции. В результате проведенного исследования раскрыто значение информации в управлении сельскохозяйственной деятельностью и ее влияние на рост эффективности ведения хозяйства. Разработаны обстоятельные предложения по совершенствованию информационного обеспечения оперативного контроля на предприятиях отрасли с учетом специфики производства сельскохозяйственной продукции. Сформулирован состав показателей оперативного контроля, которые способствуют оперативному реагированию на ход выполнения ежедневных производственных программ и планов; в полной мере характеризуют подконтрольный объект; обеспечивают пользователей возможностью оперативно сравнивать потери и выгоды от конкретной операции в процессе ее осуществления. Перспективой последующих исследований в данном направлении является разработка информационного обеспечения оперативного контроля на сельскохозяйственных предприятиях в социально-экологической плоскости.

Ключевые слова: оперативный контроль, сельскохозяйственное предприятие, информация, управление, показатели, система, деятельность.

Библ.: 12.

Мельник Екатерина Петровна – асистент, кафедра учета и аудита, Луцкий национальный технический университет (ул. Львовская, 75, Луцк, Волынская обл., 43018, Украина)

E-mail: pristypakatia@ukr.net

UDC 657.633:631.15

Melnik Y. P. Role of Information and Indicators of Operative Control in Managing Agricultural Activity

The goal of the article is to study the role of information in the system of operative control of an agricultural company, determine the composition of its indicators, taking into account specific features of the industry and production of agricultural products. The article conducts the study and reveals importance of information in managing agricultural activity and its influence upon the growth of efficiency of farming. It develops substantial proposals on improvement of information support of operative control in the agricultural companies with consideration of specific features of production of agricultural products. It formulates the composition of indicators of operative control, which facilitate operative response on the course of performance of everyday production programmes and plans; characterise the object under control in full; provide users with a possibility of operative comparison of losses and benefits from an individual operation in the process of its execution. The prospect of further studies in this direction is development of information support of operative control in agricultural companies in the socio-ecological area.

Key words: operative control, agricultural company, information, management, indicators, system, activity.

Bibl.: 12.

Melnik Yekaterina P. – Assistant, Department of Accounting and Auditing, Lutsk National Technical University (vul. Lvivska, 75, Lutsk, Volynska obl., 43018, Ukraine)

E-mail: pristypakatia@ukr.net

Глобалізація економіки, розвиток інтеграційних процесів і недосконале функціонування ринку призвели до суттєвих змін у системі управління діяльністю сільськогосподарським підприємством. Реформування системи бухгалтерського обліку, як основного інформаційного джерела, за принципом «сліпого» копіювання міжнародних стандартів обліку та звітності без урахування національних особливостей й державних протиріч, що в часі співпало з переходом на нові форми та відносини власності, стали передумовою формування непрозорого та нереального інформаційного середовища.

Раціональність і рентабельність господарювання в умовах невизначеності без надійного та якісного інформаційного забезпечення є сумнівними. Керівництво, а також управлінці вищих і середніх ланок позбавлені можливості отримати якісну та своєчасну інформацію про фактичний стан і рівень використання майна підприємства. Зростання потреб у конкретних відомостях про господарські операції, події та явища в процесі їх здійснення та формування підвищили значення оперативної інформації для прийняття своєчасних управлінських рішень. Власнику, як специфічному користувачу, необхідно постійно знати: наскільки ефективно, раціонально і відповідно до запланованих цілей використовується його ресурси.

Особливого значення в таких умовах набуває оперативний контроль, що здійснюється в процесі виконання визначених завдань і реалізації поставлених цілей з метою своєчасної оцінки їх правильності, законності й доцільності та покликаний забезпечити відповідні центри реагування необхідною інформацією для прийняття рішень. Разом з тим, його якісне та результативне здійснення неможливе без належного інформаційного забезпечення, що на сільськогосподарських підприємствах формується з різноманітних специфічних даних, отриманих з багатьох джерел.

Проблеми сутності, методики та методології оперативного контролю, а також його ролі в обліково-інформаційній системі досліджувались та висвітлені в багатьох працях вітчизняних вчених. Серед них Ф.Ф. Бутинець, М. Я. Дем'яненко, В. М. Жук, Г. Г. Кірейцев, В. М. Кужельний, В. О. Ластовецький, В. Г. Лінник, Ю. Я. Литвин, Л. В. Нападовська, Г. О. Партич, П. Т. Саблук, П. А. Хомин та інші. Науковці звертали увагу на вивчення переваг і недоліків оперативного контролю, досліджували теоретико-історичні аспекти його розвитку.

Але проблема визначення оптимального набору інформаційних даних і показників для ефективного проведення оперативного контролю, обґрунтованого реагування на незапланований хід подій та своєчасного застосування коригувальних заходів гостро постає перед сучасним управлінням. Тому виникає нагальна потреба дослідження ролі інформації в системі оперативного контролю на сільськогосподарських підприємствах, визначення складу його показників з огляду на специфіку галузі та особливості виробництва сільськогосподарської продукції.

Про важливе значення інформації в системі управління діяльністю сільськогосподарських підприємства переконливо стверджують як науковці, так і практики. З

погляду сучасних користувачів, під інформацією розуміють нові відомості, які прийняті, зрозумілі й оцінені її користувачами як корисні. Науковці називають інформацію новим та основним фактором виробництва ХХІ ст. Так, Д. С. Лозовицький стверджує, що інформаційні ресурси на сучасному етапі розвитку економіки стають найважливішим ресурсом економіки. У зв'язку зі зміною структури ресурсного потенціалу – зменшення уречевленості багатства – інформація стає основним стратегічним ресурсом, який здатен забезпечити конкурентні переваги на рівні підприємства [9, с. 14]. На думку М. С. Пушкаря, «...для досягнення конкурентних переваг керівництво підприємства повинно мати повноцінну інформацію...» [11, с. 199]. Г. Г. Кірейцев зазначає, що інформаційне суспільство, до котрого еволюційно наближається людина, мотивує переоцінку форм капіталу на користь інформаційного та інтелектуального капіталу [4, с. 11]. Відомий теоретик кібернетики С. Бір встановив, що управління повинно ґрунтуватися на знанні структури інформаційного потоку, методів обробки інформації, її стиснення та інше [9, с. 31].

Досліджуючи організацію контролю в сільському господарстві, Ю. Я. Литвин зазначив, що ефективне управління забезпечується відповідним рівнем інформації, який дає змогу здійснювати зв'язок між органами управління і керованими об'єктами, координувати діяльність органів управління усіх рівнів. Управляти діяльністю підприємства без інформації, яка б зв'язувала каналами передачі керуючу і керовану системи, неможливо [6, с. 6]. Отож інформаційне суспільство, що продовжує розвиватися, формує нові вимоги до створення, передачі, обробки, використання та форм представлення інформації як запоруки результативного прийняття оперативних управлінських рішень і ефективного управління діяльністю підприємств в цілому.

При дослідженні контролю як функції управління переважна більшість вчених обґрунтувала роль інформації як першочергового та основного засобу забезпечення його ефективності. Н. Г. Виговська зазначає, що інформація виступає фундаментом процесу контролю. Без інформації неможливе планування контролю, його організація, здійснення, аналіз та інспекція контрольної діяльності [1, с. 333]. На думку Є. В. Калюги, «для прийняття виважених управлінських рішень необхідна достовірна інформація про господарські операції і процеси, що особливо ретельно контролюється керівниками і працівниками обліку в процесі її обробки. На підставі облікової інформації керівники підприємств, фахівці їх структурних підрозділів і працівники обліку проводять контроль операцій у процесі їх здійснення. Такий контроль є найбільш оперативним, тому що дає змогу не лише вчасно виявити недоліки, але й вчасно їх усунути [3, с. 101]. В. А. Єрофеева вважає, що без інформації немає можливості прийняти оптимальне управлінське рішення і, як наслідок, здійснити необхідні контрольні дії. Функціональний зв'язок: інформація – рішення – дія є необхідною передумовою організації будь-якої цілеспрямованої діяльності [2, с. 20]. Вирішальну роль у процесі виконання такої залежності покладено на опера-

тивний контроль. Саме він сприяє зменшенню ризиків під час вибору рішення та підвищує значення творчого (індивідуального) підходу під час його прийняття. Тому інформацію в оперативному контролі слід вважати ключовим елементом, запорукою його ефективного проведення, що формується, змінюється та використовується на різних етапах проведення контрольних процедур та є їх кінцевим продуктом.

В умовах сільського господарства інформація формується під впливом специфіки виробництва сільськогосподарської продукції, особливостей технологічних процесів і складності виробничої структури. Оперативний контроль ґрунтується на використанні різнобічної інформації, яку потребує управлінський персонал для прийняття вчасних і виважених управлінських рішень. На цьому ж акцентує Ю. Я. Литвин, який пише, що управління сільськогосподарським виробництвом базується на переробці величезної кількості різної інформації – галузевої економічної, агробіологічної, зоотехнічної, інженерно-технічної, виробничої та адміністративної [6, с. 7]. С. І. Шкарабан підкреслює, що управління підприємством ґрунтується не на інформації про окремі факти, а на системі інформації, яка становить сукупність економічної, науково-технічної, технологічної, суспільно-політичної, ідеологічної тощо [6, с. 30].

Однак емпіричні дослідження організації оперативного контролю в сільськогосподарських підприємствах показали, що узагальнені відомості про завершений виробничий процес чи здійснену господарську операцію, відображені в бухгалтерському обліку, є непридатними для проведення оперативного контролю, оскільки не можуть бути основою для коригування поточної ситуації. Встановлено, що існує потреба у контролі за кожною окремо взятою операцією, оскільки некоректне її здійснення в умовах сільського господарства призводить до порушення всього виробничого циклу. Доведено, що для оперативного управління й контролю не потрібна суцільна інформація про всі господарські операції. Варті уваги тільки конкретні аналітичні показники про певні об'єкти, а також аналіз їх відхилень від планових, нормативних чи перспективних, оскільки метою оперативного контролю в системі управління сільськогосподарським виробництвом є забезпечення різних рівнів управлінців специфічною оперативною інформацією про визначені та потрібні саме конкретним користувачам сфери і напрями господарювання. Особливе місце займає оперативний контроль при перевірці співставності обсягів задіяних ресурсів у ході їх витрачання відповідно до затверджених норм, нормативів і правил технічного й технологічного використання.

На цьому ж наголошує С. А. Стуков, який пише, що на вищих рівнях управління використовується не більше як десята частина всього обсягу інформації. Тому необхідно розробити оптимальний перелік показників для передачі різним рівням управління [12, с. 85, 86]. Це дозволить забезпечити систему управління вчасною і потрібною інформацією про фактичний стан саме тих об'єктів, що потребують постійної уваги й нагляду.

Інформація про наявність та зміну об'єктів (операцій, процесів, явищ, подій) оперативного контролю складна для сприйняття користувачами, що в сільському господарстві зумовлено специфікою сільськогосподарського виробництва. Ефективне проведення оперативного контролю можливе за умов визначення певних показників і вимірників, що розкривають фактичний стан підконтрольних об'єктів, створюють умови для оцінки відхилень у виробництві. Управління будь-яким об'єктом здійснюється шляхом регулювання відповідних показників, які його відображають, та їх складових частин, з метою забезпечення цілеспрямованої зміни величини заданих показників, як у просторі так і в часі, для досягнення накреслених цілей [5, с. 19].

Ефективне здійснення та раціональна організація оперативного контролю передбачає наявність досконалої системи показників, адекватної соціально-виробничим умовам і технологічному процесу виробництва сільськогосподарської продукції. Відповідна система сприятиме максимально повному охопленню контролем щоденних виробничих процесів, виявленню внутрішніх резервів і потенціалів підприємства або його окремих виробничих підрозділів. На думку, С. І. Шкарабана, вибір раціональної системи показників повинен забезпечити не тільки оперативно-господарську самостійність для управління виробничими ресурсами в рамках виконання планових завдань, але і фактично, а не умовно, відображати результати виробничої діяльності кожного підрозділу підприємства [8, с. 102]. Особливо актуально в умовах сільськогосподарського виробництва – забезпечити управлінців різних рівнів фактичними показниками в розрізі такої аналітики: видів діяльності (тваринництво, рослинництво, допоміжне й обслуговуючі виробництва) виробничих підрозділів (автопарк, ферма, гараж, бригада, склад); центрів відповідальності (зоотехнік, ветеринар, агроном); центрів і місць витрат (поле, ферма, тік, зерносховище); матеріально-відповідальних осіб (доглядач, тракторист, доярка, ветеринарний лікар).

Кожен економічний показник відтворює лише один бік об'єкта пізнання. Комплексна характеристика останнього передбачає використання системи показників, якій властиві дві риси: всебічність кількісного відображення й органічний взаємозв'язок окремих показників [10, с. 246]. Формування системи показників оперативного контролю в сільськогосподарських підприємствах ґрунтується на системному підході. Виділення одного показника чи їх групи, які є основними чи універсальними, унеможливить процес оперативної перевірки більшості підконтрольних об'єктів. Виникає необхідність функціональних взаємозв'язків між окремими одиницями, вимірниками і, власне, показниками. Така особливість системи показників оперативного контролю дасть можливість найбільш адекватно, доречно, об'єктивно і в достатній мірі охарактеризувати та оцінити циклічні й сезонні сільськогосподарські процеси в ході їх здійснення, що виникають як в окремих структурних одиницях, так і на підприємстві загалом. З цього приводу Т. М. Ковальчук вважає, що від того, наскільки точно і коректно економічною наукою визначено систему показників, за-

лежить успіх оперативного управління об'єктами. Тому одним із першочергових завдань управління об'єктом є відбір і побудова системи необхідних показників та їх планових рівнів [5, с. 34].

Для ефективного проведення оперативного контролю на сільськогосподарських підприємствах система його показників повинна відповідати таким вимогам:

- ✦ справедливо і точно відображати фактичний стан підконтрольного об'єкта;
- ✦ мати безперервний і послідовний характер;
- ✦ відображати зміни у підконтрольних процесах і явищах у динаміці;
- ✦ враховувати галузеві особливості та специфіку технології виробництва (вирощування) сільськогосподарської продукції;
- ✦ бути простою, доступною і зрозумілою для усіх рівнів управління, незалежно від суб'єкта контролю;
- ✦ не включати зайвих, дублюючих, складних розрахунково-математичних показників;
- ✦ забезпечувати зіставність показників між однорідними виробничими підрозділами та їх порівнюваність у часі й просторі;
- ✦ бути відносно аналітичною залежно від рівня управління (використання) і потреб користувача у конкретний момент чи проміжок часу;
- ✦ бути інтегрованою і відповідати програмно-технічному та методичному забезпеченню;
- ✦ сприяти формуванню поточних і перспективних завдань для окремих виробничих підрозділів та матеріально-відповідальних осіб.

Таким чином, основним призначенням системи показників оперативного контролю є повідомлення про зміни у виробництві, появу відхилень та порушень. Розкриваючи зміст господарських операцій, показники оперативного контролю не мають дублювати один одного; не повинна спотворюватись інформація про діяльність одних працівників чи підрозділів перед іншими з метою справедливої оцінки внеску кожного у результат господарювання.

До системи показників оперативного контролю в сільськогосподарських підприємствах входять фактичні, звітні, планові, нормативні та оціночні показники. Крім того, вони характеризують окремі сторони підконтрольного об'єкта в розрізі етапів їх виробництва (переробки, трансформації), що зумовлює їх значну кількість. Тому для зручності використання та представлення їх керівництву пропонуємо згрупувати показники оперативного контролю у такі блоки: фізичні, природні, якісні, технічні, нормативні, соціальні, трудові, кількісні, екологічні, що дозволить удосконалити технологію проведення оперативного контролю та забезпечить систему оперативного управління своєчасною і достатньою зворотною інформацією про об'єкт контролю.

Фізичні показники оперативного контролю акумулюють у собі інформацію про фактичний стан і наявність підконтрольних об'єктів, обсяг використання (списання, переміщення) матеріальних цінностей, обсяг виконаних робіт (наданих послуг) тощо. Дані показники

найбільш прості для розуміння та можуть бути отримані в найбільш короткі терміни, що значно підвищує оперативність прийняття оперативних рішень.

Природні показники оперативного контролю – пріоритетні для сільськогосподарських підприємств, оскільки їх діяльність суттєво залежить від стану навколишнього природного середовища. За допомогою таких показників відображається інформація про температуру і вологість повітря; атмосферний тиск, силу і напрям вітру, вологість ґрунту та його придатність до проведення конкретних сільськогосподарських робіт, рівень дощових вод, глибина промерзання ґрунту, ширина розливу річки та інше.

Якісні показники оперативного контролю відображають дійсний стан справ на підприємстві (середовище протікання виробничих процесів) за допомогою словесного опису їх фізичних властивостей і технологічних характеристик відповідно до нормативного стану, що передбачений на відповідному етапі біологічних перетворень. Такі показники, як правило, представлені у формі доповідних і пояснювальних записок або додаткового (текстового) опису до щоденного (позмінного) оперативного звіту по конкретному об'єкті оперативного контролю.

Технічні показники оперативного контролю представляють інформацію про технічну оснащеність й забезпеченість сільськогосподарського підприємства потрібною технікою для визначеної роботи і на конкретних моментах. Такі показники показують дані про вид техніки, його справність, останні поточні ремонти, працівників, які за ними закріплені, а також максимальну потужність для визначених робіт. За допомогою технічних показників проводять найбільш ефективний контроль правильності використання техніки та її завантаженості відповідно до запланованих сільськогосподарських робіт.

Нормативні показники оперативного контролю акумулюють у собі інформацію про встановлені норми, затверджені плани, нормативи чи кошториси, що є основою для порівняння і співставлення із фактичними, звітними чи обліковими даними в оперативному режимі. Нормативні показники характеризуються відносною постійністю і є сталими для однорідних виробничих процесів, тому не завжди фіксуються у формах внутрішньої оперативної звітності, а є загальновідомими і обов'язковими для дотримання.

Соціальні показники оперативного контролю в сільськогосподарських підприємствах виражаються у формі характеристик стану соціально-культурного середовища, що дозволяє визначити роль оперативного контролю у збереженні та розвитку соціальних основ, принципів і правил. За допомогою соціальних показників реалізується соціальна функція оперативного контролю, яка передбачає створення належних умов для збереження й відтворення соціальних явищ і процесів, пропаганда здорового способу харчування й життя в суспільстві. Соціальні показники акумулюють у собі інформацію про розвиток соціальної інфраструктури на сільській території та пропаганду здорового харчування серед населення з метою зростання попиту на вітчизняну сільськогосподарську продукцію та покращення здоров'я населення;

розробку й впровадження мотиваційних програм і заохочувальних заходів серед працівників сільськогосподарських підприємств з метою підвищення продуктивності праці та зростання інтересу селян до виробництва якісної сільськогосподарської продукції.

Трудові показники оперативного контролю повною мірою розкривають інформацію про продуктивність праці та забезпеченість сільськогосподарського підприємства технічними ресурсами в розрахунку на 1 люд/год (машино/год). Трудові показники є основою для проведення оперативного контролю за правильністю та правомірністю нарахування заробітної плати працівникам-відрядникам. Окрім того, інформація, що відображається у вищевказаних показниках, дозволяє проводити зустрічні перевірки роботи окремих виробничих підрозділів, що сприяє оперативному виявленню нестач і фактів несанкціонованого чи ненормативного використання виробничих ресурсів.

Кількісні показники оперативного контролю найбільш використовувані у практиці контролю сільськогосподарських підприємств. Це ж підкреслює Б. І. Валуєв, який пише: «Оперативный контроль ... более действен, если используются в основном натуральные показатели» [7, с. 146]. Вираження інформації про протікання технологічних процесів у натуральній формі є оптимальним через співвідношення її повноти й достовірності з оперативністю отримання й використання. Адже точну вартість певних ресурсів у процесі їх використання визначити неможливо, а їх кількісне витрачання відоме практично завжди. Тому переважна більшість форм внутрішньої оперативної звітності формується у натуральних кількісних показниках.

Екологічні показники оперативного контролю найбільш актуальні в умовах екологічної кризи та незадовільного стану навколишнього природного середовища. За їх допомогою відображається інформація про: дотримання технології виробництва сільськогосподарської продукції для підвищення її якості й конкурентоспроможності, що сприятиме економічному зростанню підприємств галузі; раціональне природокористування, що, з одного боку, забезпечуватиме якість виробленої сільськогосподарської продукції, а з іншого – сприятиме збереженню та відновленню навколишнього природного середовища; планування й реалізація природоохоронних заходів, перевірка повноти й справедливості здійснених витрат на охорону навколишнього природного середовища; розміщення відходів, зберігання й використання продуктів переробки у навколишньому середовищі з метою оптимізації витрат виробництва сільськогосподарської продукції та раціонального використання енергетичних ресурсів. Роль оперативного контролю в екологічній складовій сільськогосподарської діяльності пояснюється необхідністю його постійної участі в реалізації природоохоронних заходів з метою збереження й відновлення навколишнього середовища та раціонального використання енергетичних та інших природних ресурсів. Важливо також постійно контролювати відповідність технології виробництва сільськогосподарської продукції загальним екологічним законам.

Стрімке зростання соціально-екологічної ролі оперативного контролю в сільськогосподарських підприємствах пояснюється необхідністю сьогодення. Погіршення екологічної ситуації, проблеми нераціонального природокористування, збільшення захворюваності серед населення потребують впровадження і здійснення постійних контрольних заходів за дотриманням технології виробництва сільськогосподарської продукції, повнотою й справедливістю формування витрат на збереження й відновлення навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ

Отже, емпіричні дослідження організації оперативного контролю в сільськогосподарських підприємствах показали використання різноманітних показників, що характеризують окремі сторони його об'єктів. Оскільки сільськогосподарські ресурси постійно змінюють свій фізичний та хімічний склад через довготривалість технологічного процесу, показники оперативного контролю згруповані у певні блоки, кожен з яких характеризує фактичний стан підконтрольного об'єкта, етап трансформації (перетворення), бажаний (еталонний) результат. Сформульовані блоки показників оперативного контролю: фізичні, природні, якісні, технічні, нормативні, соціальні, трудові, кількісні, екологічні сприяють оперативному реагуванню на хід виконання щоденних виробничих програм і планів; повною мірою характеризують підконтрольний об'єкт; забезпечують користувачів можливістю оперативно порівнювати втрати і вигоди від конкретної операції в процесі її здійснення. Можливість розкриття інформації в запропонованих показниках забезпечує широке коло інформаційних потреб і запитів користувачів різних рівнів управління. Зокрема підвищується операційна обізнаність про запас господарських ресурсів і отримані результати. Однак вирішення назрілих питань навколишнього природного й соціального середовищ можливе за умови розширення підконтрольних об'єктів оперативного контролю та показників, що їх характеризують у соціальній та екологічній площині. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Виговська Н. Г.** Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація : монографія / Н. Г. Виговська. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 532 с.
- 2. Ерофеева В. А.** Учет и контроль использования ресурсов в объединениях / В. А. Ерофеева. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1987. – 176 с.
- 3. Калюга Є. В.** Фінансово-господарський контроль у системі управління : монографія / Є. В. Калюга. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
- 4. Кірейцев Г. Г.** Регулювання розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві України : наукова доповідь / Г. Г. Кірейцев. – Житомир, 2008.
- 5. Ковальчук Т. М.** Оперативний економічний аналіз: теорія, методологія, організація : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. – К., 2004. – 33 с.
- 6. Литвин Ю. Я.** Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу в сільському господарстві : навч. посібник. – К. : Вища шк., 1993. – 301 с.

7. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия / Б. И. Валуев, Л. П. Горлова, Е. Л. Зернов и др. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 224 с.

8. Основы оперативного экономического анализа: монография / С. И. Шкарабан. – К.: Вища школа, 1988. – 135 с.

9. Румак Е. Х. Управленческий учет в сельскохозяйственных предприятиях / Е. Х. Румак. – К.: Урожай, 1995. – 120 с.

10. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – 4-е изд., перераб. и доп. / Г. В. Савицкая. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – 688 с.

11. Сучасні проблеми обліку: монографія / За ред. док. екон. наук, проф. М. С. Пушкаря. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 268 с.

12. Стуков С. А. Система производственного учета и контроля / С. А. Стуков. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 223 с.

REFERENCES

Erofeeva, V. A. *Uchet i kontrol ispolzovaniia resursov v obedineniakh* [Accounting and control of resources in the associations]. Leningrad: Izd-vo LGU, 1987.

Kaliuha, Ie. V. *Finansovo-hospodarskyi kontrol u systemi upravlinnia* [Financial and economic control in the control system]. Kyiv: Elha; Nika-Tsentr, 2002.

Kireitsev, H. H. *Rehulivannia rozvytku bukhhalterskoho obliku v silskomu hospodarstvi Ukrainy* [Regulation of accounting in agriculture in Ukraine]. Zhytomyr, 2008.

Kovalchuk, T. M. "Operatyvnyi ekonomichnyi analiz: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia" [Operational economic analysis: theory, methodology, organization]. *Avto-ref. dys. ... d-ra ekon. nauk*, 2004.

Lytvyn, Yu. Ya. *Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu v silskomu hospodarstvi* [Organization of accounting, analysis and audit in agriculture]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1993.

Rumak, E. Kh. *Upravlencheskiy uchet v selskokhoziaystvennykh predpriatiiakh* [Management accounting in agricultural enterprises]. Kyiv: Urozhay, 1995.

Shkaraban, S. I. *Osnovy operativnogo ekonomicheskogo analizu* [Fundamentals of operative economic analysis]. Kyiv: Vishcha shkola, 1988.

Savitskaia, G. V. *Analiz khoziaystvennoy deiatelnosti predpriatii* [Analysis of the economic activity of the enterprise]. Minsk: Novoe znanie, 2000.

Suchasni problemy obliku [Recent developments in accounting]. Ternopil: TNEU, 2010.

Stukov, S. A. *Sistema proizvodstvennogo ucheta i kontroliia* [The system of cost accounting and control]. Moscow: Finansy i statistika, 1988.

Vyhovska, N. H. *Hospodarskyi kontrol v Ukraini: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia* [Economic control in Ukraine: Theory, Methodology, organization]. Zhytomyr: ZhDTU, 2008.

Valuev, B. I., Gorlova, L. P., and Zernov, E. L. *Operativnyy kontrol ekonomicheskoy deiatelnosti predpriatii* [Operational control of the economic activity of the enterprise]. Moscow: Finansy i statistika, 1991.